

F - 3541

M. A. (Previous) Examination, 2022
Sanskrit
Paper Fifth
(साहित्यशास्त्रम्)

समय: घण्टात्रयम्]

[सम्पूर्णाङ्काः - 100

सूचना: -सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

1. (अ) निम्नांकितेषु कयोश्चन द्वयोर्व्याख्या करणीया- 15
- (i) प्रणम्य शिरसा देवौ पितामहमहेश्वरौ।
नाट्यशास्त्रं प्रवक्ष्यामि ब्रह्मणा यदुदाहृतम्॥
- (ii) भारती सात्वती चैव वृत्तिमारभटी तथा।
समाश्रितः प्रयोगस्तु प्रयुक्तो वै मया द्विजाः॥
- (iii) नानाभावोपसम्पन्नं नानावस्थान्तरात्मकम्।
लोकवृत्तानुकरणं नाट्यमेतन्मया कृतम्॥
- (iv) विकृष्टचतुरस्रश्च त्र्यस्रश्चैव तु मण्डपः।
तेषां त्रीणि प्रमाणानि ज्येष्ठं मध्यं तथावरम्॥
- (ब) नाट्यशास्त्रस्य प्रथमोऽध्यायस्य सारः लेख्यताम्। 10

P.T.O.

अथवा

नाट्यशास्त्रमनुसृत्य नाट्यस्य प्रयोजनं महत्वञ्च प्रतिपाद्यताम्।

इकाई - 2

- प्रश्न 1: (अ) केषाञ्चित् त्रयाणां विवेचनंकुरुत। 15
- (1) अर्थप्रकृतयः
(2) मुखसन्धिः
(3) अर्थोपक्षेपकाः
(4) पञ्चावस्थाः
- (ब) दशरूपकमधिकृत्य नायकभेदः प्रतिपाद्यताम्। 10

अथवा

दशरूपकमधिकृत्य नायकस्य सात्विकगुणाः
व्याख्यायताम्।**इकाई - 3**

- प्रश्न 3: अधोलिखितेषु कयोश्चन द्वयोर्व्याख्या कार्या - 15
- (i) विनयेन विना का श्रीः का निशा शशिना विना ।
रहिता सत्कवित्वेन कीदृशी वाग्विदग्धता ॥
- (ii) शब्दार्थो सहितौ काव्यं गद्यं पद्यं च तद्विधा ।
संस्कृतं प्राकृतं चान्यऽपभ्रंश इति त्रिधा ॥
- (iii) नेयार्थं नीयते युक्तो यस्यार्थः कृतिभिर्बलात् ।
शब्दन्यायानुपासकः कथंचित्स्वाभिसन्धिना ॥
- (iv) श्रुतिदुष्टार्थदुष्टे च कल्पना दुष्टमित्यपि ।
श्रुतिकष्टं तथैवादुर्वाचां दोषं चतुर्विधम् ॥

F - 3541

[3]

(ब) निम्नांकितेषु सूत्रेषु कयोश्चन द्वयोर्व्याख्या करणीया- 10

- (i) काव्यं ग्राह्यमलंकारात् ।
- (ii) अरोचकिनः सतृणाभ्यवहारिणश्च कवयः
- (iii) लोकवृत्तं लोकः
- (iv) विशिष्टा पदरचना रीतिः।

इकाई - 4

प्रश्न 4. निम्नांकितेषु कारिकासु कयोश्चन द्वयोर्व्याख्या करणीया-15

- (i) तैः शरीरं च काव्यानामलंकाराश्च दर्शिताः ।
शरीरं तावदिष्टार्थव्यवच्छिन्ना परावली ।।
- (ii) अपादः पदसंतानो गद्यमाख्यायिका कथा ।
इति तस्य प्रभेदौ द्वौ तयोराख्यायिकाकिल ।।
- (iii) संस्कृतं सर्गबन्धादि प्राकृतं स्कन्धकादिकम् ।
ओसरादिरपभ्रंशो नाटकादि तु मिश्रकम् ।।
नैसर्गिकी च प्रतिभा श्रुतं च बहु निर्मलम् ।
अमन्दश्चाभियोगोस्याः कारणं काव्यसंपदः ।।

(ब) काव्यदर्शानुसारेण महाकाव्यस्य लक्षणं विवेचयत। 10

अथवा

काव्यादर्शस्य परिचयो देयः।